

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83213,Jaczewski-Leonard-Feliks-Stefan.html>
2021-11-28, 09:19

Jaczewski Leonard Feliks Stefan

JACZEWSKI Leonard Feliks Stefan (30 VIII 1858, Wilków, Kaliskie – 3 V 1916, Piotrogród), inżynier górnictwa, geolog. Syn Antoniego, rachmistrza powiatowego, i Wandy z domu Kozłowskiej, bratanek biskupa lubelskiego Franciszka, ojciec Tadeusza.

Ukończył gimnazjum realne w Warszawie (1878), po czym studiował w Inst. Górniczym w Petersburgu, uzyskując w 1883 dyplom inżyniera. W okresie studiów przyjaźnił się z L. Waryńskim, choć do jego partii nie należał. Podczas pracy na Syberii opiekował się zesłańcami (Polakami i Rosjanami), zatrudniając ich przy pracach pomocniczych. Zawsze podkreślał swoją polskość, aktywizując życie rosyjskiej Polonii (m.in. uczył języka polskiego syna J. Czerskiego, Aleksandra).

Po studiach, jako inżynier podległy Departamentowi Górniczemu w Petersburgu, skierowany został do dyspozycji generał-gubernatora w Irkucku, gdzie był zatrudniony głównie jako nadzorca prac poszukiwawczych złóż minerałów użytecznych (w tym złota). W 1887 wziął udział w wyprawie w Sajany Wschodnie, która objęła także obszary Mongolii, w tym jeziora Chusuguł oraz masywu Munku Sardyk (poprzednio byli tam m.in. B. Dybowski i A. Czekanowski). J. sporządził topograficzne i geologiczne mapy marszrutowe, oparte na punktach astronomicznych. Odnotowywał dane meteorologiczne oraz zbierał okazy przyrodnicze. Po powrocie referował wyniki na posiedzeniach Cesarskiego Rosyjskiego Tow. Geograficznego, później ogłosił je w artykule *Kratkij predwariatelnyj otczet o geologiczeskoj czasti Sajanskoj ekspedycji* (1888). Podał w nim dane o współczesnych lodowczykach tego obszaru. W 1888 został wysłany na zbadanie złoża węgla kamiennego w zach. Syberii

oraz złóż złota na Uralu. W roku następnym, jako uczestnik wyprawy G.D. Romanowskiego, prowadził w Turkiestanie rozpoznanie kopaliny, a przede wszystkim analizował problem wiecznej zmarzliny. Na ten temat ogłosił pionierską rozprawę *O wiecznomierzłej poczwie w Sibiri* (1889). Sporządził mapę pd. granicy zjawiska (jej wersja ukazała się także w warszawskim „Wszechświecie”), która – stopniowo korygowana – stała się opracowaniem klasycznym.

Główną siedzibą J. był nadal Irkuck, z którego prowadził wypady badawcze, głównie w celu poszukiwania złóż złota w piaskach dolinnych, a w górach pokładów kamieni ozdobnych (m.in. nefrytu). Od 1892 pracował niezależnie od tego w grupie rozpoznającej kopaliny wzdłuż budującego się odcinka kolei transsyberyjskiej (okresowo razem z K. Bohdanowiczem, M. Iżeckim i P. Jaworowskim), co udokumentował publikacjami, a przede wszystkim mapami geologicznymi. Prowadził przy tym studia nad geotermiką. Założył stację badawczą w górach Chamardaban na wschód od Bajkału. Za dotychczasowe osiągnięcia Cesarskie Rosyjskie Tow. Geograficzne odznaczyło J. Nagrodą im. N.M. Przewalskiego (1898).

Od 1898 w sezonach letnich kierował poszukiwaniem złota i innych metali na Syberii. W roku akademickim wykładał mineralogię i geologię złóż w Wyższej Szkole Górniczej w Jekatierynosławiu (ob. Dniepropietrowsk), gdzie zorganizował od podstaw katedrę z muzeum i biblioteką. W 1903 został przeniesiony do Komitetu Geologicznego (państwowego instytutu badawczego) w Petersburgu, gdzie od 1913 był etatowym geologiem. Na tym stanowisku opracował dwie duże mapy geologiczne Syberii. Niezależnie od tego prowadził rozpoznanie wód mineralnych oraz zagadnień geologiczno-inżynierskich (m.in. osuwiska w Symbirsku). Był w tym czasie czynny w zespole Cesarskiego Rosyjskiego Tow. Geograficznego zajmującym się geotermiką. W związku z tym zajmował się także ciepłotą w skorupie Ziemi.

Bibliografie geologiczne odnotowują prawie sto artykułów J. Przeważnie dotyczą one geologii różnych regionów Syberii. Obejmują szeroki wachlarz zagadnień: kopaliny (złoto, nefryty), trzęsienia ziemi, zasolenie jezior, zamarzanie rzek,

zaopatrzenie miast w wodę, ochronę wód mineralnych, lecz także wiele problemów górniczych, m.in. tąpnięcia w kopalniach.

Mimo oddalenia od stron ojczystych bywał na terenie Królestwa Polskiego, co odnotował w publikacjach (m.in. *O zjawiskach „tąpania” a właściwie „strzelania” lub „bukania” w grubych ławicach węgla kamiennego w kopalniach Zagłębia Dąbrowskiego* 1906, *Zamietka o temperature solanych istocznikow Ciechocinka* 1913). Niemal od początku działalności naukowej wspierał artykułami warszawski „Wszechświat” (m.in. *Notatka o związku pewnych chorób z geologiczną budową danej miejscowości* 1885, *O stanie termicznym powierzchni ziemi w związku z zachodzącymi na niej zjawiskami geologicznymi* 1905). Przynajmniej jednak wspierał swą wiedzą J. Lewińskiego i Pracownię Geologiczną w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie.

PSB (K. Maślankiewicz, J. Samujłło); SBTP (D. Kozłowska); Fleszarowa; Słabczyńscy.

A. Kijas: *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1917*, Poznań 2008; D. Kozłowska: *Spuścizna naukowa Leonarda Jaczewskiego*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 1998, nr 2 (tu bibliografia prac).

Dorota Kozłowska, Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)